

- | POUL ERIK OLSEN (RED.), GUNVOR SIMONSEN, ERIK GØBEL, LOUISE SEBRO & NIKLAS THODE JENSEN: *Vestindien: St. Croix, St. Thomas og St. Jan (Danmark og kolonierne)*, Gads forlag, København 2017, 406 s., 349,95 kr.

Med bokserien *Danmark og kolonierne* har Gads forlag publicerat fem omfattande volymer om Danmarks koloniala historia. Den här delen i serien fokuserar, som namnet tydligt säger, på de tre öar som från 1600-talets slut fram till 1917 kom att utgöra Danska Västindien. Detta är ett omfattande och mycket ambitiöst arbete av de ledande forskarna i ämnet. Författarna säger att de har haft ambitionen att sätta in Danska Västindien i sin historiska, karibiska kontext. Det här blir allra tydligast i bokens första kapitel, som just tecknar den historiska bakgrunden och kontexten, med fokus på den tidiga koloniseringen av Amerika – inklusive Karibien. Efter detta inledande kapitel följer sedan ett antal kronologiskt indelade kapitel, som vart och ett sträcker sig över en tidsperiod om tjugo till åttio år. Boken avslutas med ett kortare kapitel om öarnas historia under amerikansk flagg de senaste decennierna, fram till 2000-talets början.

Tematiskt omfattar verket en mycket stor bredd. Öarnas politiska och ekonomiska historia skildras ingående. Slavhandeln och slaveriet ges då självklart mycket stor uppmärksamhet, liksom den plantageproduktion – framför allt inriktad på socker – som dessa slavar stod för. Förbudet mot slavhandel, och sedermera även avskaffandet av slaveriet som helhet, ges likaså erforderlig uppmärksamhet. Administrationen av kolonien (längre i form av ett särskilt kompani) uppmärksammas även det, liksom handeln såväl regionalt som över Atlanten, och försäljningen av öarna till USA år 1917. Så långt är detta en ganska väl känd historia, även om de senaste decenniernas forskning har kunnat bidra med specifika insikter som har integrerats i skildringen. Men det här verket uppmärksammar även rättsliga, sociala, religiösa och kulturella perspektiv på historien. Här tycker jag att man kan se en tydlig skillnad mot de äldre standardverk som har publicerats om Danska Västindien, exempelvis *Vore gamle tropekolonier* under redaktion av Johannes Brøndsted, utgivet första gången 1952-1953, eller Ove Hornbys något yngre *Kolonierne i Vestindien*. Dessa äldre framställningar, uppfattar jag det som, har generellt haft ett betydligt större fokus på just politisk och ekonomisk historia. Den breddning av historiskrivningen som nu meddelas, är därför ett mycket värdefullt bidrag i ett standardverk av den här typen. Frågor om befolkningens sociala status, liksom ras- och klasskillnader uppmärksammas ur olika perspektiv. Utvecklingen av en kreolkultur och livet för den fria färgade befolkningen på öarna diskuteras, liksom utvecklingen av städer-

na och stadslivet. Andra frågor som lyfts fram är familjelivet för befolkningen på öarna, folkhälso- och sjukdomsfrågor samt utbildningsväsendets utveckling. Dessa teman återspeglar i hög grad några av de bidragande författarnas egen forskning.

Ett annat viktigt värde mot tidigare standardverk är att man här i betydligt större omfattning applicerar vad som kan kallas ett underifrånperspektiv på historien. Medan äldre historieskrivning om koloniens politiska historia i hög grad fokuserade på karaktärer från den politiska och sociala eliten, och behandlade lägre samhällsklasser mer som kollektiv – i den mån de över huvud taget figurerade i beskrivningen – så inkluderas här personskildringar från en lång rad olika samhällsklasser. Inte minst lyfter författarna fram slaverna som just individer på ett mycket förtjänstfullt vis. Vi kan här alltså inte bara läsa om några av guvernörerna på öarna, däribland Jørgen Iversen eller Peter von Scholten, utan också om slavar och frigivna som Madlena från Grand Popo eller kreolen Johan Lorentz Carstens. Slavernas egen agens och motståndet mot slaveriet ges även det betydande uppmärksamhet.

Boken är kronologiskt indelad och skildringen bitvis mycket detaljrik. I vissa kapitel bryter författarna tidsramarna och gör korta historiska utvecklingar framåt eller bakåt i historien. Betraktad just som en historisk översikt över utvecklingen är denna indelning förståelig, eftersom författarna då väver samman alla de olika perspektiven på historien till ett samlat narrativ. En nackdel är dock att den gör det lite svårt att se det långa tidsperspektivet på vissa aspekter av historien som sträcker sig över flera kapitel. Boken har visserligen namn-, plats- och skeppsregister men saknar tematiskt index, vilket kan göra det lite svårt för en läsare som är specifikt intresserad av vissa aspekter av öarnas historia att hitta rätt. Jag kan också tycka att det är synd att författarna ett par gånger återger summariska data från kvantitativa dataserier i brödtexten – det kan röra sig om slavhandelns omfattning eller antalet skepp som handlade på Vestindien – även då tidigare forskning faktiskt har presenterat data över längre tidsperioder. Sådana dataserier hade kunnat infogas som ett appendix om man menar att en datatabell skulle störa narrativet.

Slutligen kan tilläggas att boken är rikligt och vackert illustrerad i färg. Bilder och bildtext förmedlar såväl personporträtt och landskapsskildringar som kartor och skildringar av olika händelser. Från slutet av perioden finns också många fotografier bevarade, av vilka vi här får ett mindre smakprov.

Verket har inga referenser till källor eller tidigare forskning i texten. I stället finns bara en förhållandevis kort litteraturöversikt i slutet av boken. Det gör det tyvärr svårt för en läsare som vill följa upp

specifika påståenden att söka sig vidare. Litteraturöversikten refererar dessutom huvudsakligen till verk som enligt författarna är centrala, och gör inte anspråk på att vara uttömmande. Här hade i alla fall jag gärna sett att man faktiskt hade haft ambitionen att vara lite mer heltäckande över det forskningsfält som ändå finns.

Denna kritik får inte förta värdet av det här nya verket. I sin helhet har författarna producerat ett oerhört viktigt bidrag till Danska Västindiens hela historia, som väl fångar såväl sedan länge etablerad kunskap som de senaste decenniernas forskning. Med tanke på att det var mer än fyrtio år sedan någon senast tog sig an motsvarande arbete är verket högst välkommet.

Klas Rönnbäck

| PETER HENNINGSEN: *Dengang vi var bønder*, Gads Forlag, København 2019, 303 s., 349,95 kr.

Det er en på alle måder smuk og præsentabel bog, som Gads Forlag har udgivet. Peter Henningsens velformidlede skildring (i historisk præsens) af den traditionelle, tidlig-moderne landbokultur og historien om, hvorfor og hvordan dens bygninger sidenhen kom på museum, følges gennem hele bindet af velvalgte og smukt gengivne illustrationer, som det tospaltede format giver god plads. Titlen er formentlig valgt, fordi den i 2018 blev benyttet på en tv-serie, i hvilken forfatteren havde en fremtrædende plads.

Egentlig er der imidlertid tale om to bøger i samme bind. De første fem kapitler handler om „den bondekultur og det bondesamfund, som de fleste af os er rundet af“ (s. 14). De sidste tre er en museumshistorisk behandling af danske frilandsmuseer og de med dem forbundne lange traditioner for etnologisk-bygningshistoriske bondegårdsstudier.

På trods af forfatterens fine indledende påpegning af, at „[s]elv om bøndernes sønner og døtre flyttede til byerne og blev industriarbejdere, så hang meget af den gamle bondekultur ved“, så hører vi ikke andet og mere om denne rurale virkningshistorie efter systemskiftet end foromtalte museologiske redegørelse. Og det er en stor skam, fordi den udbredte, stærke landboidentitet langt op i 1900-tallet jo blandt andet fik store politiske konsekvenser. Af samme grund vil jeg imidlertid tillade mig i det følgende kun at forholde mig til den første „bog“: den, som begynder i 1700-tallet og slutter i 1901.

I store træk udgør de fem første kapitler en kondenseret og popu-